

САҢА ОЛОХ

№ 1 (11980) • Тохсунньу 10 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмүргэ

**Үбүлүөйдээх биир
дойдулаахпыт**

Ытык саастаах Бэчээт
бэтэрээнэ/2

Тыа хаһаайыстыбата

"Сайды" бааһынай
хаһаайыстыбага күөх төлөн
холбонно/4

Кыайыы 80 сылын көрсө

Берлингэ тийбит буойун/7

Сыл бастыгнарарын быһаардылар

Ситиһии. Ахсынньы 27 күнүгэр «Айылгы» НАДь
үгэскэ кубулуйбут сыл түмүктэрин таһаарар үөрүүлээх
тэрээһин ыытылынна./3

Тэттик

**Тохсунньу 9 күнүттэн 29-с "Инникигэ
харды" өрөспүүбүлүкэтээҥи
кэмпириэнсийэ-куонкурус саҕаланна**

Быйыл барыта холбоон, 1600-тэн тахса
үөрэнээччи өрөспүүбүлүкэ араас мунууттан
үлэлэрин билиһиннэриэхтэрэ. Биһиги
улууспуттан уопсайа 75 оҕо кытта барда.

Санатан эгэхсэ, былырын Чурапчы
улууттан 71 оҕо кыттан, кэмпириэнсийэ
мунуутуур кыайылаахтарынан буолбуттара.

**Антипиннар дьиз кэргэн кыһыл көмүс
сыбаайбаларын бэлиттэттилэр**

Ороһуоспа күн Чурапчы нэһилиэгин "Киин"
ТОС олохтоохторо Александр Иванович уонна
Татьяна Викторовна Антипиннар кыһыл көмүс
сыбаайбаларын бэлиттэттилэр.

Александр Иванович үлэтин "Сельхозтехника"
тэрилтэттэн саҕалаабыта, кэлин бочуоттаах
сынһалангта тахсыар диэри "Дорстрой"
тэрилтэҕэ үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ.

Татьяна Викторовна – РФ уонна СӨ Доруобуйа
харыстабылын туйгуна. Акушер идэтинэн 2006
сыллааха диэри үлэлээн баран, 2021 сыллааха
диэри эпидемиолог быраас көмөлөһөөччүтүнэн
үлэлээбитэ.

**Сыл ахсын араас хаар оҕоһуктарынан
тиэргэниэрин кизгэтэллэр**

Чурапчы нэһилиэгин "Куобалы" түөлбө
олохтоохторо Екатерина Васильевна уонна
Василий Гаврильевич Коркиннар сылын
айыы Саҥа дьылы көрсө оҕолоругар,
сизинэригэр анаан тиэргэниэрин кизгэтэллэр.
Василий Гаврильевич этэринэн, быйыл
былырынгытааһар аһыах хаар оҕоһу, 42-ни
онорбут.

"Быйыл хаар аһыах. Сахабыт сирин
кыһылларын – берелеру, саһылларын, куобахтары,
үрүгү эһэлэри оноробун, быйыл кырааската суох
буолла. Дьингэр, хаар элбээбэ буоллар, Муома
хайаларын курдук фон онорон, уотун-күөлүн
дүкээбил курдук түһэрэн, ыраах хоту дойду үрүгү
эһэлэригэр тийиэ оноруохтаабын хаалпа", - дьин
кэли кэпсир.

**"Дьиз кэргэн — удьуор утума" кэнсиэр
буолла**

Тохсунньу 6 күнүгэр Төлөй нэһилиэгэр
"Дьиз кэргэн - удьуор утума" дьин ураты сэргэх
кэнсиэр буолан ааста. Быйыл үүммүт 2025
сыл Бөтүрүүстэр аймакка бэлиэ сыл буолар.
Нэһилиэккэ соҕотох герой-ыйал, 10 оҕо күн
сирин көрдөрөн атахтарыгар туруорбут, 47 сыл
биригэ дьоллохтук олорбут Мария Дмитриевна,
Петр Харлампьевич Поповтар төрөөбүттэрэ 90
уонна 100 сылларын чэрчитинэн саҥа сылы көрсө
кинилэр оҕолоро, сизинэрэ, хос сизинэрэ эбэрдэ
кэнсиэри туруордулар.

Тэрээһингэ "Маайалаах Бүтүр тапталларын
кистэлэнгэ" дьин дьүһүйэн туруорууну сизинэр
толорууларыгар дьон-сэргэ олус дьин биһирээтэ.
Мария Дмитриевна, Петр Харлампьевич
оҕолоро, сизинэрэ кэрэ зйгэтин кэрэксир,
ырыаны-үгүкүүнү олох аргыһа онгостубут дьин
талааннаах дьон буолалларын бу кизгэ мустубут
көрөөччүлэр чачны итэҕэйдилэр. Кэнсиэртэн
киирбит үп герой-ыйал Поповтар ааттарын
үйтүтэр кинигэ тахсытыгар ананна.

2024 сыл бастыг нэһилиэктеригэр наҕараадалары туттарыы. (СЭМЭН ЖЕНДРИНСКОЙ ТУУРӨӨРӨӨ)

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Тохсунньу
10 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Тохсунньу
11 күнэ
СУБУОТА

Тохсунньу
12 күнэ
БАСКЫҤААНҤА

Тохсунньу
13 күнэ
БЭНИДИЭНҤИК

Тохсунньу
14 күнэ
ОПТУОРООНҤУК

Тохсунньу
15 күнэ
СЭРЭДЭ

Тохсунньу
16 күнэ
ЧЭППИЭР

-30° -35°

-30° -31°

-27° -32°

-30° -38°

-37° -42°

-38° -39°

-33° -37°

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Манчаары оонньууларыгар бэлэмнэнии мунньаҕа тэрилиннэ

Быйыл Саха сиригэ XXII-с Манчаары оонньуулары Таатта улуусунан мытыллар турар. Саха төрүт көрүннэригэр спартакиада бэлэмнэнии хаамытыгар Айсен Николаев Ытык Күөлгэ тэрийэр кэмитиэт мунньаҕын мытта. Ол курдук, улуус кинигэр 1 тыһ. миэстэлээх улахан стадион нам ыйын бүтүүтэ туттарыллыахтаах. Маны сэргэ 8 тыһ. кв. м. иннинээх элбэх хайысхалаах устуорт комплекс көҥдөйө бүппүт. Бос ыйыгар үлэҕэ киллэрэр сорок турар. Саһыл Уйалаахха ипподрому сангардаллар. Чөркөөххө модульнай устуорт саалата оонньуулары көрсө туттарыллыахтаах. Манчаары оонньууларыгар малдьыттары, спортсменнары түһэрэргэ отуттан тахса эбийиэккэ өрөмүөн мытыллыахтаах. Айсен Николаев Бороһулга аһаҕас физкультурнай-чэбдигирдэр комплекс тутуутун үбүлээһин болпурдуһун быһаарарга уонна Ытык Күөлгэ биэрэч урдүн тупсаран оҥорууну түмүктүүргэ сорууда. Маны сэргэ тырааныспарынан хааччыйыыга, сибээс баар буолуутугар уонна суол-иис быыла суох, айанныырга табыгастаах буоларын хааччыйалларыгар ураты болломтону уурда.

Өрөспүүбүлүкэбит Ил Дархана – бастыгнар кэккэлэригэр

«Национальнай рейтинг» бырайыак чэрчитинэн «Рейтинг» информационнай коммуникациялар кииннэрэ дойду субъектары баһылыктарын үлэлэригэр 2024 сылга түмүктүүр сыананылы таһаарда. Маныаха Ил Дархан Айсен Николаев 2023 сылга курдук бастыгнар ахсааннарыгар киинэн 4-с миэстэҕэ таҕыста. Киин нининэ рейтингтэ Москва мэаэри Сергей Собянин, Татарстан баһылыга Рустам Минниханов уонна Тюмень уобалаһын губернатора Александр Моор бааллар.

Саҥа Ыйаахха илии баттанна

Айсен Николаев «СӨ Бочуоттаах уһуулааччыта» бэлиэни олохтуур туһунан ыйаахха илии баттаата. Наһараада 2025 сылтан саҕалаан эдэр үлэһиттэргэ уопутун, билигин биэрбит уонна бэйэлэрин дьаалаларын сайыннарыыга кылааттарын киллэрбит үлэһиттэргэ туттарыллыаҕа. Сыл айы бочуоттаах бэлиэтин 10-тан тахса киһи наһараадалаһаҕа. Бастагы бэлиэлэри нам ыйын 1 күнүгэр туттарыахтара.

Ил Дархан урбаанныыттар үлэлэрэ уустук усуллубуйалааҕын бэлиэтээтэ

Айсен Николаев урбаан сүрүнүүр сэбиэтин бу сыллааҕын бүтэһик мунньаҕар инвестиционнай турукка эрэгийинэн рейтингтэ тоһо да үрдүгүн иһин, урбаанныыттар үлэлэрэ уустук усуллубуйалааҕын Ил Дархан бэлиэтээтэ. Үөскөбүт белаһаанна нигэриэстээх оруттэр ситэтэ суохтук биһргэ үлэһиттэрин түмүгэ диэн эттэ.

«Судаарыстыбаннай былаас уорганын, олохтоох салайыныы уонна урбаанныыттар икки ардыларыгар элбэх өйдөспөт быһым баарын көрөбүн. Хас биһирдигэр үчүгэй, сөптөөх буоларыгар дьулуһар эрэри, түмүгэр биһир сиргэ турабыт, онтон сылтаан бары эрэйдэнэллэр – биһиринэ, судаарыстыба уонна саамай сүрүнэ биһиги олохтоохторбут. Бэйэ-бэйэни истэр ирдэнэр», – диэн Айсен Николаев бэлиэтээтэ.

Былаас уорганын үлэһиттэре урбаанныыттары кытта кэлэстинтэ тэрийинг диэн баһылык эттэ. Айсен Николаев ис инвестордары кытта үлэһиттэргэ сүрүнүүр киини тэрийингэ биһиринэ этинитин өйөөтө. Урбаанныыттар густаах киини инвестицияны кытыннары уонна экспорду өйөөһүн аадыныстыбатын иһинэн арылар туһунан этини киллэрдилэр.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Эбэрдэлиибит

Дорогие читатели, наши ветераны, общественные корреспонденты и коллектив редакции!

Поздравляю вас с Днём российской печати! Несмотря ни на что, сегодня, в век глобальной цифровизации, мы продолжаем создавать для вас ГАЗЕТУ. Мы гордимся тем, что можем делиться с вами новостями, историями и идеями, которые вдохновляют, информируют и объединяют.

В этот праздник хочется поблагодарить нашу замечательную редакцию за профессионализм и преданность делу. Каждый из вас вносит свой уникальный вклад в создание качественного контента, который находит отклик в сердцах читателей. Ваш труд, креативность и усердие делают нашу работу значимой и востребованной.

Дорогие читатели, спасибо вам за вашу преданность, интерес и поддержку! Вы — наша главная мотивация и вдохновение.

Желаем всем здоровья, творческих успехов и новых свершений! Пусть в нашем мире всегда будет место для качественной печати, интересных историй и важных тем.

Будьте с нами: подписывайтесь на наши аккаунты в соцсетях и газету!

С уважением, генеральный директор ГАУ РС(Я) «САХАПЕЧАТЬ» Ньургуйяна Стручкова.

Ытык саастаах Бэчээт бэтэрээнэ

Үбүлүөйдээх биһир дойдулаахпыт. Тэрилтэбит бэтэрээнэ, улуус Бочуоттаах олохтооҕо Петр Массаев бу күннэргэ ытык сааһын туолар.

Афанасий ЗАХАРОВ

Быйыл тохсунньу 15 күнүгэр Чурапчы улуусун Бочуоттаах граждана, Саха АССР норуот хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, ССРС Бэчээтин туйгуна, үлэ бэтэрээнэ, сэри сылын оҕото Петр Михайлович Массаев санныгар 90 хаарын түһэрэр дьохун күнэ үүнүө.

Киһи Чурапчы Болтонотугар 1935 сыллаахха төрөөбүтэ. Ийэ-лээх, аҕата колхозтаах дьон этилэр. Бүтүр кыра сааһыгар тулаайах хаалбыта. Ол эрэри «Оччотооҕу былаас ыччакка болломтолоох буолан, киһи-хара буолбутум», — диэн махталлаахтык ахтан — санаан ааһааччы.

Комсомол уол 1954 сыллаахха, партия соруудаһынан, Чурапчы улуусун типографиятыгар үлэһитинэн киирбитэ. Онтон ыла, ити тэрилтэттэн харыс да сирин халбарыйбакка, бизнсийэ-гэ тахсар диэри үлэлээн кэлбитэ. Ленинградка, Москваҕа, Одессаҕа баран, анал үөрэх куурустарын үөрэнэн бүтэрэн, полиграфист идэтин баһылаабыта, салайааччы да быһымынан идэтин үрдэппитэ. Салгыы Чурапчытаагы типография дириэктэринэн аанан, бочуоттаах сынныаланна тахсар диэри үлэлээбитэ. Үлэһит быһымынан идэтигэр бэриһиллээх, кэлэктибин түмэр апаратыматтаах, сатабыллаах салайааччы буоларын биһргэ алтын үлэлээбит үлэһиттэре билинэллэр.

Петр Михайлович барыта 42 сыл үлэлээбит, онтон 26 сыл

салайааччы бурбалдытын кэтэн, тыа сиригэр биһир бырамысыланнай тэрилтэ сайдыытыгар сүңкэн кылаатын киллэрбитин киэн тутта бэлиэтиибит.

Типография оройуон тэрилтэһин араас үлэ сурунаалларынан, папкаларынан, былаанкаларынан хааччыйара, олохтоох хаһыаты тиһиктээхтик бэчээттирэр, кинигэ да олохтоох типографияҕа бэчээттэнэрэ.

Уустук идэҕэ ыччаты үөрэтэрэн, идэлээх оробуочай кэлэктип биллэ кыадырбыта. Куруук былааннарын ситиһиллээхтик толорон, өрөспүүбүлүкэ бастыгнар кэккэлэригэр сылдыалара. Санаттан саҥа оборудованиэ кэлэн таһыллан, үлэ-хамнас

кэм хаамытынан, сайдыы тэтиминэн тэрилтэн испитэ. Петр Михайлович уопастыбаннай үлэттэн туора турбата. Ол курдук, оройуон уонна нэһилиэк иһинэн ытыллар бары үлэҕэ куруук көхтөөх позициялааҕа. Хаста да нэһилиэк дьокутаатынан талыллан үлэлээбитэ, Коммунистическай партия чилиэһэ этэ.

Петр Михайлович ыал буолан, оҕо-уруу тэнитэн, билигин элбэх сиэннээх, хос сиэннэрдээх. Чугас дьонун, ыччаттарын таптала-рыгар утуттанан чэгиэн — чэбдик сылдыар, дьиз үлэтин кыайа тутар, аныгы ыччакка сүбэ — ама буолар. Билигин 90 саастаах ытык кырдыаҕас улуус, өрөспүүбүлүкэ, Дойду сонунун сэргээн, тэлэбин-сэргэ, араадыһаҕа истэ-билэ олорор. Кинигэлэри мунньар, ааҕар, «кэнээскэ ыччаттарбар мин биһир нэһилиэстибэм буолар» диэн сэдэх кинигэлэрдээх библиотэикэтин ааттыыр.

Мин өр сылларга хаһыат, типография дьаалатыгар биһргэ алтын үлэлээбит буолан, Петр Михайловичтын олус ытыктыбын, убайым курдук сыаналыбын. Киһи миэхэ үтүө сүбэһитим, хаһан да дьон туһунан куһаҕаны сангарбатах аҕа киһи-бин мэлдьи холобур оҥостобун. Бүтүн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн маһык ытык саастаах бэчээт бэтэрээнэ баарын билбэппин. Онон ытыктыыр, сүгүрүйэр киһибэр Петр Михайловичка өссө да чэгиэн сылдыар, ыччаттаргар үтүө сүбэһит, холобур буола сырыт диэн уһун үйэни баҕарабын. Дьонун дьоллоох буоллуннар, оттон бэйэн тэтиэнэхтик, чэгиэн, этэннэ сырыт диэн алгыһыбын! Күндү Петр Михайлович, ытык сааскынан, дьохун датаһынан эбэрдэлиибит!

Сыл бастыгнарарын быһаардылар

Ситиһии. Ахсынньы 27 күнүгэр «Айылгы» НАДЬ үгэскэ кубулуйбут сыл түмүктэрин таһаарар үөрүүлээх тэрээһин ыытылынна.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтлэ Яков Оконешников, СӨ Ил Түмэн судаарыстыбаннай Мунньахын дьокутаата Дмитрий Поисеев, СӨ Бырамыысыланнас уонна геология министириин бастакы солбуйааччы Михаил Кириллин, о.д.а эбэрдэ тылларын эттилэр, наһараадалары туттардылар.

СӨ "Гражданская килбиэн" бэлиэни Виктор Дьяконовка, "Чурапчы улуунун Бочуоттаах гражданина" ааты Михаил Коржинига, артиллерист Г.Д. Протодаконов аатынан түөскэ аһыһылар бэлиэни Александр Ноевка, Роман Федоровка, Владислав Дюдорцов-Лаврентьевка, Влад Пермяковка, онтон да атыттарга араас наһараадалары туттардылар.

2024 сыл түмүгүнэн чулуу дьоммут ааттарынан биризмийэлэр ананнылар:

1. Физкултуура хамсааһынын төлөннөөх тэрийэччигэ, САСРР физическэй култуураҕа үтүөлээх үлэһитэ А.К. Софронов аатынан биризмийэ Людмила Ефремоваҕа;

2. Социалистическай Үлэ Дьоруойа, Чурапчы улуунун Бочуоттаах гражданина Р.И. Константинов аатынан биризмийэ Дмитрий Местниковка;

3. Биир дойдутаахпыт, чулуу Судаарыстыбаннай диэйэтэл И.Н. Винокуров аатынан биризмийэ Михаил Лоскингга;

4. ССКП Чурапчытааҕы райкомун бастакы сэкирэтээрэ, Чурапчы улуунун Бочуоттаах гражданина И.П. Листиков аатынан биризмийэ Семен Сергеевкэ.

Сыл түмүгүнэн "Бастыг" анал аат туттарылына:

"Үөрэх эйгэтигэр бастыг үлэһит" – Сергей Сергеевич Абрамов, Степан Кузьмич Макаров аатынан Чурапчытааҕы гимназия герогарфияда уонна ОБЖ предметтарын учуутала.

"Култуура эйгэтигэр бастыг үлэһит" – Любовь Николаевна Монгуш, Кытаанахтааҕы "Түһүлгэ" норуот айымньытын дьэтиин уус-уран салайааччыта.

"Дьэ кэргэни кытта үлээбэстэ" – Любовь Иннокентьевна Ефремова, "Болтоно нэһилиэгэ" тыа сиригэр тэриллэтин дьаһалтатын дьэ кэргэни кытта үлээбэспинэ.

"Бастыг иитээччи" – Ана-

тасия Николаевна Нестерева, Прасковья Борисова аатынан "Улыбка" оҕону сайыннаарар кини-уһууаан иитээччигэ.

"Тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр бастыг үлэһит", Александр Семенович Тимофеев, "Комплекс" бааһынай хаһаайыстыба зоотехнига.

"Доруобуйа харыстабылын эйгэтигэр бастыг үлэһит", Анна Афанасьевна Романова, Прокопий Сокольников аатынан кини балыһа медицинскэй сиэстэрэ.

"Нэһилиэнньэ олоҕор куттал суох буолуутун хааччыйар хайысхаҕа бастыг үлэһит" – Петр Васильевич Монастырев, Российскай Федерация ис дьыала министриэтибэтин отделын салайааччытын солбуйааччы.

"Оҕорон таһаарар эйгэбэ бастыг үлэһит" – Семен Семенович Карпов, "Аарту" хааччахтамыт эппиэтинэстээх тэрилтэ сыбаарсыта.

"Тутуу хайысхатыгар бастыг үлэһит" – Гавриил Иванович Платонов, "ПД-Инжиринг" хааччахтамыт эппиэтинэстээх тэрилтэ салайааччыта.

"Экономика уонна үп-харчы эйгэтигэр бастыг үлэһит" – Татьяна Васильевна Агжигитова, улуус дьаһалтатын үп салаатын учуот уонна отчуотунас салаатын салайааччыта.

"Бастыг уопастыбаннай тэрилтэ" – Хайахсыт нэһилиэгин "Ай-тик" уопастыбаннай түмүү. Салайааччы: – Ксения Иннокентьевна Петрова.

"Физическэй култуура уонна спорт эйгэтигэр бастыг үлэһит" – Альберт Гаврильевич Макаров, "Дмитрий Коркин аатынан Чурапчытааҕы олимпийскай эрэллэри бэлэмниир өрөспүүбүлүкэтээди спортивнай интэринээт-оскуола" көңүл тустууга тириэньэрэ.

"Сыл бастыг спортсмена" уонна "Бастыг тириэньэрэ" анал ааттары туттулар:

1. Олег Фомин – көңүл тустууга Россия спордун маастара, «Шахтерская слава» Аан дойдутааҕы турнир, устудьоннар ортолоругар Бүтүн Россиятаа-

ҕы, Уһук Илинги Федеральнай уокурук Чемпионаттарын уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин Николай Тарская аатынан чемпионат кыайылааҕа.

Тириэньэрэ: – Анатолий Сивцев, хапсаҕайга Саха Өрөспүүбүлүкэтин спордун маастара, улуус сүүмэрдэммит хамаандатын хапсаҕайга тириэньэрэ;

2. Никита Софронов – көңүл тустууга "Байкал олен" Аан дойдутааҕы турнир үрүг көмүс призера, устудьоннар ортолоругар Бүтүн Россиятааҕы турнирдар үрүг көмүс, боруонса призердара, Россия устудьоннар ортолоругар греко-римскэй тустууга үрүг көмүс призера, Уһук Илин Чемпионатын, Николай Николаевич Тарская кэриэһигэр Саха Өрөспүүбүлүкэтин турнирын кыайылааҕа, хапсаҕайга Бөбө Тараҕай, бырааттымы Ноговицыннар, Цыпандин аатынан өрөспүүбүлүкэтээди турнирдар мунгууур кыайылаахтара;

Тириэньэрэ: Альберт Макаров, Саха Өрөспүүбүлүкэтин физкултуураҕа уонна спорка туйгуна, улуус сүүмэрдэммит хамаандатын көңүл тустууга уонна хапсаҕайга сүрүн тириэньэрэ;

3. Александра Барашкова – ГТОҕа Бүтүн Россиятааҕы Норуот оонньууларын уонна Фестивалын үрүг көмүс призера, "Вызов Сибири" аһаҕас Кубок кыайылааҕа, кроссфитка тохсус Норуоттар икки ардыларынааҕы фестиваль кыайылааҕа, гирэ спордугар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Чемпионатын үрүг көмүс призера, Федерация Кубогын кыайылааҕа;

4. Павел Дружбанов – национальнай многоборьеҕа Саха Өрөспүүбүлүкэтин спордун маастара, "Тоҕус томтор" оонньууларын кыайылааҕа, "Кус быһый" Аркадий Алексеев аатынан өрөспүүбүлүкэтээди турнир үрүг көмүс призера.

Тириэньэрэ: – Иван Белолюбский, мас-рестлингтэ Российскай Федерация спордун Бочуоттаах маастара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин физическэй култуураҕа уонна спорка үтүөлээх үлэһитэ, Дыгын оонньууларын 7 төгүл кыайылааҕа, "Боотур" спортивнай

кулууп салайааччыта;

5. Владимир Филиппов – волейболга бастакы лигаҕа Саха Өрөспүүбүлүкэтин Чемпионатын боруонса призера, Саха Өрөспүүбүлүкэтин пляжнай волейболга Чемпионатын үрүг көмүс призера, эдэрдэргэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин спорт министриэтибэтин Кубогын боруонса призера, "Перспективный игрок", "Лучший нападающий" анал аат хаһаайына.

Тириэньэрэ: Альберт Бродников, Саха Өрөспүүбүлүкэтин физическэй култуураҕа уонна спорка туйгуна, Чурапчы улуунун сүүмэрдэммит хамаандатын сүрүннүүр тириэньэрэ;

6. Михаил Соловьев – хотугу многоборьеҕа хамаанданан Россия чемпионатын кыайылааҕа, Саха Өрөспүүбүлүкэтин хотугу многоборьеҕа чемпиона, Саха Өрөспүүбүлүкэтин кыһынҕы көрүнгэргэ бэһис Спартакиадаһын хамаанданан үрүг көмүс призера, Александр Иванов аатынан өрөспүүбүлүкэтээди турнир мунгууур кыайылааҕа, Россия чемпионатыгар сүүмэрдиир күрэх кыһыл көмүс мэтээлин хаһаайына.

Тириэньэрэ: – Альберт Иванов, хотугу многоборьеҕа СӨ уонна Россия спордун маастара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Үтүөлээх тириэньэрэ, СӨ физкултуураҕа уонна спорка туйгуна;

7. Уйусхан Оконешников, мини-футболга сүүмэрдэммит хамаанда хаптыаана, иккис лигаҕа Саха Өрөспүүбүлүкэтин Чемпионатын аһаҕас турнир кыайылааҕа, призера.

Тириэньэрэ: – Виктор Винокуров, мини-футболга улуус сүүмэрдэммит хамаандатын сүрүннүүр тириэньэрэ;

8. Александр Дьяконов – оҕунан ытыгыга Россия спордун маастарыгар хандьыдаат, Россия сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэнэ, Черногорияҕа ытыллыбыт Аан дойдутааҕы турнир үрүг көмүс, Бүтүн Россиятааҕы Кубоктар үрүг көмүс призердара, Бүтүн Россиятааҕы сүүмэрдиир турнир кыайылааҕа, Александр Наумов аатынан өрөспүүбүлүкэ турнирын 10 төгүлээх чемпиона, Саха Өрөспүүбүлүкэтин Чемпионатын боруонса призера,

Тириэньэрэ: – Барыс Баишев, оҕунан ытыгыга Россия уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтин спордун маастара, Чурапчы улуунун сүүмэрдэммит хамаандатын сүрүннүүр тириэньэрэ;

9. Егор Попов – гирэ спордугар Российскай Федерация спордун маастара, Саха Өрөспүүбүлүкэтин чемпионатын уонна Николай Решетников аатынан өрөспүүбүлүкэтээди турнир кыайылааҕа, Саха Өрөспүүбүлүкэтин гирэ Федерациятын Кубогын үрүг көмүс призера.

Тириэньэрэ: – Егор Попов, мас-рестлингтэ, велоспорка өрөспүүбүлүкэ, улуус күрэхтэрин элбэх төгүлээх чемпиона, призера;

10. Егор Слепцов – мас-рестлингтэ 18-тан 21-гэр дьэри саастаахтарга Россияҕа бастыг иһин күрэх кыайылааҕа, Саха сиригэр бастыг иһин күрэх үрүг көмүс, Томпо маастардарын бириһигэр күрэх үрүг көмүс, Александр Кузнецов кэриэһигэр өрөспүүбүлүкэтээди турнир боруонса призердара.

Тириэньэрэ: – Айсен Молуков, мас-рестлингтэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин спордун маастарыгар хандьыдаат, эдэрдэргэ Саха Өрөспүүбүлүкэтин уонна Чурапчы улуунун сүүмэрдэммит хамаандатын сүрүннүүр тириэньэрэ;

11. Иван Хоютанов – армрестлингтэ доруобуйаларынан хааччахтаах дьон ортолоругар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Чемпионатын үрүг көмүс призера, чэпчэки атлетикаҕа Россияҕа бастыг иһин күрэх кыттылааҕа.

Тириэньэрэ: – Гаврил Константинов, адаптивной спорка чэпчэки атлетикаҕа улуус сүүмэрдэммит хамаандатын сүрүннүүр тириэньэрэ.

Социальнай-экономическай көрдөрүүлэринэн сыл ахсын үс бастыг үлэлээх нэһилиэк быһаарыллар уонна "Бастыг үлэлээх баһылык" аата ааттанар. Ол курдук, 3-с миэстэни Алаҕар, 2-с миэстэни Арыылаах, 1-кы миэстэни Чурапчы нэһилиэктэрэ ыллылар.

"Бастыг үлэлээх баһылык" анал ааты Алаҕартан Иван Оконешников ылла.

Түмүккэ улуус баһылыгын уурааһынан 2025 сыл "Үлэлээх килбиэн" (Памяти и доблести) диэн дириг ис хоһоонноох сыл биллэрилиинэ.

2025 сылга Улуу Кыайы 80 сылын бары өрө көтөүлээхтик бэлиэтиэхпит турдаҕа. Сэригэр сылларга хорсундук кыргыспыт, үлэ фронугар кимилээхтик үлэлээбит дьоммут сырдык ааттарыгар, эйэлээх олоххо араас хайысхаларга улуус, өрөспүүбүлүкэ, дойдусайдыгыгар килбиэннээхтик үлэлээбит дьоммутугар бу сыл анаар!

“Сайды” бааһынай хаһаайыстыбаҕа күөх төлөн холбонно

Тыа хаһаайыстыбата. Аһы-үөлү хаһаанар эбийиэккэ күөх төлөн киирэригэр уопсайа 1 мөл. 700 тыһ. солк. баранна.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Мындааайыга Данил Павлов баһылыктаах “Сайды” бааһынай хаһаайыстыба 2015 сылтан тэриллэн, күн бүгүн таһаарылаахтык үлэтиир-хамсыыр. Улууһу хортуппуйунан, моркуобунан, бурдугунан хааччыһан, дьон-сэргэ махталын ылан ылар.

Ахсынньы 28 күнүгэр Павловтар дьэиэ кэргэнгэ улахан үөрүүлээх бэлэз түгэн буолла. Ол курдук, хаһаайыстыба аһы-үөлү хаһаанар эбийиэгэр күөх төлөн холбонно.

“Барыта холбоон, 1 мөл.700 тыһ. солк. курдук ороскуоттанна. Маныаха саамай сыаналааһа, соҕуруу оноруллан кэлэр буолан, 900-чэкэ тыһ.суумалаах 10 кубтаах емкоһа буолар, ону түһэрдит. Оттон сапараапкатын чааһыгар, былырынгы дуоҕабарым усуллубуйатынан, 200 тыһ.солк иһинэн кыстыгы туоруур уматыкпын ылаахтаах этим, ону билигин “Сахатранснефтегаз” газгольдер тэрилтэтигэр газы биэрбэт буолбут эбит. “ЯТЭК”-ка көспүтэр, онон 255 тыһ. диэри ыраата. Дьингэр, ааһан-суоттаан көрдөхкө, барыстаах: холобур, мин билигин хачыгаар тутарым, онно эбии, оттук маспын, чохпун быһаарарым. Ону

барытын сыанатыгар таһаардахха, добуоччу сыана буолар. Билигин хранилищебар атылланар хортуппуйбут, ону таһынан сиэмэбит хараллан сыталлар. Итиннэ икки оһох холбонуктаах, биирбитигэр кыра деталь тийибэккэ, холбонмото. Сарсын шлангабытын аҕаллаһтарына, холбуохтаахпыт. Оттон биир оһоху запустаатыбыт. Кыс устата биэс роспус маһы оттор этибит, тыматтан эрбээн аҕалан бэлэмнээн, сарсыарда-киһэ оттон, эбии чохтоон үлэ бөдөнү көрсөрбүт. Иниикитин, былаан быһытынан, бэйэтэ собуоттанар генератор эбии туруоруохтаахпын. Туох баары барытын тус үппүнэн онгортордум. Хранилище тутуллубута син ыраата, сэттис сылыгар барда. Үлэһит уолаттарбын ыгыран, алаадынан уоппун аһатан, сизэр-туом толордубут”, - диэн Данил Данилович түбүктээх үлэтигэр үтүө түмүктэри ситиспитин туһунан үөрэ-көтө санаатын үлэһиннэ.

Мындааайы биир сис малын Туйаара уонна Данил Павловтары бэлэз күннэринэн итиитик-истинник эбэрдэлиэһин, Саҥа үүммүт 2025 сыл уйгулаах-быһааннаах буоллун. Дьон-сэргэ туруктаах олохун туһугар сыралаах үлэһит сыаналана турдун, хаһаайыстыбаһыт сайдан, чэчирээн истин!

Чөл олох. Үүммүт сылы көрсө “Чэбдиктэр” сөтүөлэрэ саҕаланна

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Чурапчы улуугар Афанасий Дмитриевич Дорофеев төрүттээбит тымныны бэйэҕэ киллэрэн таһаарыы ыһыма-тынан “Чэбдик” доруобуйаны бөбөрөгөтөр түмсүү үлэлээбитэ 30-ча сыл буолан ээр.

Бу сыллар усталарыгар “Чэбдик”-тэр Саха сириг, ону аһан, соҕуруу дойдун олохтоохторун кытта тымнынан эти-хааны чэбдигирдигэ баай уопуттары үлэстэллэр. Бу аһыах сыллааһыга, Тымныны полоһунан билибит өймөкөөн улуугар тийээн, -57 кыраадыс тымныга сөтүөлээн көрдөрбүттэрэ.

Түмсүү күн бүгүн 20-чэ чилиэннээх. Бу күннэргэ, саҥа үүммүт сылга бастахыларын сөтүөлэстилэр, тымнынан эти-сиини эрчийи ыһыма-ларын көрдөрдүлэр, сиһилии кэлсээтилэр.

“Биһиги сүрүннээн, оһонньорбут үөрэҕэр тирэҕирэбит, тэтими ыһыктыбака, дьонго-сэргэҕэ тарҕатар туһугар дьулуһабыт. Манна Сылантаан, Кытаанахтаан, Хатылыттан, Чакыртан тийэ кэлэн хас өрөбүл күн доруобуйаларын бөбөргөтүнэллэр. Сүрүн

кистэлэнгэ диэн – тымныны эккэр-сиинигэр киллэрэн, сөптөөхтүк аһарыны буолар. Биллэн турар, тымныга тоҕобут, ардыгар абааһы да көрөбүт. Ол эрэн ити ыһыма нөҕүө ойбоннорбутун ыраастанабыт, ыарымылар үтэйэбит. Тымныны кэнниттэн күүскэ хамсанабын, киһи көһүйбэт, туох даҕаны буолбаккын, төттөрүтүн сэргэхсийэбин. Аны тымныны сөпкө таһыстадына, холкутуһан, олох үчүгэй да үчүгэй турукка кириэбин. Ити дьарыгын биир нэдиэлэ устата сылдьар, ол аата сэргээтэһэбит. Итини барытын биһиги учууталбыт Афанасий Дмитриевич дака-

астаан турар”, - диэн оһонньор үөрэҕин утумнааччы, бу аһыах күнүгүн “Өймөкөөн – тымныны полюһа” экстремальной сүүрүүгэ кытта бараары сылдыар Таппаһай Уола Мындыр Куйаар сөһөргиир.

Нэдиэлэ кэриҥэ тымныны түһэн, бүгүн эмискэччи -34С кыраадыһы көрдөрөн, букатын саас кэлбитин курдук буолла. Ол да буоллар, син биир тымныны, кыһын аата кыһын. Түмсүү чилиэннэрэ уочаратынан кириэн ойбонго сөтүөлээн, умсан таһыстылар.

Кинилэри көрө туран киһи: “Ычча да ычча! Итиннэ киридэххэ, хабах, бүөр бүтэр, тутта

● Мындыр Куйаар ойбонго сөтүөлүүр. БАЛЛАҤҤА ХААТЫСХАҤА ТҮНЭСНИТЭ

ойодостотон балыһаҥа кириллэр ини”, - диэн санаа элэстэнэр.

Ол кэнниттэн сөтүөлүттэр “Айыллаан” КК-гэр, кинилэргэ анаммыт кыракий хоско кириэн тымныны таһаарынар сүрүн үлэлэрин кэтээн көрдүбүт.

“Тымныны ууга киридэххинэ, букатын тыһымчанаан иннэ кэйдэлиирин курдук ыарылаах буолар. Аны тымныттан тахсаат, күүскэ хамсанар сатамат – тымырдарын быһыта барыахтарын сөп. Ол туһуттан кыра-кыраалаан хамсанан, сыһыа күүскэ хамсаныах-

тааххын, искиттэн тымныны таһаарынахтааххын. Дьиктитэ диэн баар – тымныны ууга кириэн таһыстаххына, имигэниг дьэ кириэр, онтон ирэн кириэн бардыҥ даҕаны, онтукайыҥ тохтуур”, - диэн “Чэбдик” кулуупка 2005 сылтан дьарыктанар РФ Бочуоттаах донора Николай Николаевич Новгородов быһаарар.

“Чэбдиктэр” тымнынан дьарыктанан баран, эттэрин-хааннарын имитэн, араас хамсаныылары онгортон, бэрт судургутук, түргэнник чаһыртат түһэллэрин илэ харахпыттан көрөн итэҕэйдибит.

Литературабыт историята биһигини эбээһинэстиирэ

Устуоруй кэрчигэ. Быйыл Саха уус-уран литературага төрүттэммитэ 125 сылын бэлиэтиэхпит.

Симон ТУМАТ

Биһиги кэрчигэ, 1925 сыллаахха А.А. Уваровскай академик Бетлингтэ: "Саха дойдута мин төрөөбүт сириг, саха тыла мин төрөөбүт тылым – бу кэмэ эи үтүө туһалаах үлэбэр көмөлөһүмүнэ, кэрчигэ баара дуо?" – диин суруйбута.

Од кэлииттэн А.Уваровскай кинэхэ "Ахтыыларын" суруйан бичэрибэ.

Академик О.Н. Бетлинг "О хамык якутов" диин аатырбыт сураахтарыт үлэти кинигээн тахсан, академическай эйгэни байыппыта, саха тыла академическай наука эйгэтигэр биллэр-көстөр оруола улааппыта.

Өссө биһир тутанк өйдөөн-санаан ааһарбыт наада дии саныбын. Ол манньк тохсоллоох. Саха норуотун бастаах литературнай кириитикэбэ аналллах үөрөдү барбыт, саха литературатын историятын олус уустук түгэяниргэр сирдээх сыанабылы бичэрибэ уонна онтун "Алгыстаах тылыннан саваламмыт литература" диин ырытыы кинигэтиги суруйан бичэргэтиэх. М.Горькай аатынан литературнай институту 1965 сыллаахха ситиһиллээх үөрэнэн бүтэрибитин "Певец горя и надежды" диин аатынан дипломнай үлэ кээмэйин суруйбут дьонунаах үлэтигэр саваламмыт наука доктора, профессор И.Аржаков "О дипломной работе Е.П. Шестакова "Певец горя и надежды"" диин үлэтигэр: "Не трудно понять и нашего автора, для которого спор о Кулаковском – это не про-

той обмен мнениями, а житейная проблема литературной современности, когда каждай новый шаг молодой национальной литература совершает в неразрывной связи с решением проблемы наследства". – диин туран үрдүк сыанабылы бичэрибэ. Ити кутун тутар 3 күнүгэр, 1965 сыллаахха этэ.

Литературнай кириитик Егор Петрович Шестаков "Алгыс тылыннан саваламмыт литература" диин дьонунаах үлэтигэр: А.Уваровскай "Ахтыыларын" саваламмыт кинигэри Катехизис мөлтөх тылбааһа баарын билэр эбит.

Өссө ол быдан нэһинэ, 1692 с. Амстердам бургомистра Николаас Витсен "Хотугу уонна илигини өттө" диин кинигэтигэр датымкык алпаабытынан сахалык тизикни кыбыппыт. Алгыһа да буоллар, гражданскай суруктар эмээ бааллара. Олун сахалык "Маннайгы суругу" А.Уваровскай эра суруйбатаа.

"Ахтыылар" атын сахалык өйдөбүннүктөр ортолоругар аан маннайгы литературнай холонуу, дьинилээх байа айымньыта буоларын быһытынан, бичир ботчумнаах кинигэни ылан ылар. Олгыннан баран, бу үлэни профессор Ф.Г. Софронов этэрин курдук, "саха уус-уран литературатын бастаах айымньытын" быһытынан сыаналыырбытыгар толору кыагы бичэрибэ. (Кэр: "Алгыс тылыннан саваламмыт литература" диин Эрчимэн кинигэтиги 2007 с. "Бичик" кинигэ кыһата, 125-126 стр.)

Эрчимэн бу үлэти 128 страницатыгар Э.К. Пехарскай "Тылдытык" өнөрүтүн А.Е. Кулаковскай кэпэ-тоһон чы-

чийэн баран бичэрибэ сыанабылы этэн, холбурдаан туран, саха литературатын төһүү санаата буолбут олус сөптөөх сыанабылын манньк тылларынан бичэрибэ: "Ол эрэри кэпэбэски хөлүөнэлэр биһикилэрини, биһиги революция кинигэбэри эрдээх-куһаах ыйдангата суох олохпут туһунан аан маннай кырдыктаах уус-уран уобарастары айбыт "саха литературатын адыта" буолар ааты дьин чаччы ситиһит кинигэни бэйэтэ буолар. А.Кулаковскай бастаах айымньытын – "Байанай алгыһын" үтүс чикчий ээччилэр туһулуулларынан, 1900 с. суруйбута уонна бу сылы саха уус-уран литературата саваламмыт кинигэ бааллар", – диин савмай сөптөөх сыанабылы литературнай кириитик Егор Петрович Шестаков – Эрчимэн бичэрибэ.

Ити бичэргэммит история чаччытыгар олохуран, Саха сирин Суруйааччыларын Союууун тэригэтэ быйыл – тэригэтэ быһытынан 90 сылы быһыт бэлиэтиэтибит, ити дьаһалынан биһиги ара саастаах, олоху олохтубут, үтүөкүнээх айымньыларынан – А.Е. Кулаковскайтан савалам, А.И. Софронов, Н.Д. Неустроев саха литературатын байыппыт-тайыппыт үтүөлэрин-өңүлөрүн өссө төгүл бичэргэтибит дии саныбын.

Айар сойууспут бастаах бэрэссэдээтэһ П.А. Ойуунускайтан савалам, Амма Аччыгыйа, Күннук Уурастырал, Элэй, Күндэ, Эрчимэн Эрчимэн, Чысхаан, Николай Якутскай, Семён уонна Софрон Даниловтар, Махээлэ Дордоруурап, Болот Боотур, Далан, Василий Яков-

лев, Дьуон Дьахтылы, П. Тобуруокап, Ойуу, Күндэ, уо.д.а. сулу суруйааччыларбыт үтүөлэрин-өңүлөрүн санаатар араас хайысхалаах литературалар Антологияларын олохтоонунга сүткэн улахан үлэ барда. Норуодунай суруйааччыларбыт Николай Лугинов, Нөгүлэ Харлампеева бу хайысханы улаханньк, кэскиллээхтик байыттылар. Ити литературалар дордоруулар – норуоттар дордоруулар – сылтан сыл үтүөкүнээх кинигэлэринэн таһаарынан бичэргээн кинигэни бүтүктү аадааччы үтүөтидик билэр-өйдүү.

Бу олус улахан хайысха, дьининэн ыллаах, тылгы тахсыбыты тылбаастаммыт үлэлэрэ суох ситиһиллэбэ.

Маньаха Саха литературатын 125 сылын көрсө биһир дойдуну аахпыт Адыба Борисова – Спешцова сахалыктынан олус табыллан тылбаастаабыт П.А. Ойуунускай "Талылыбыт айымньыларын" улахан хомуруурунуга бу күнүгэр татаар тылыннан кинигэ буолан тахсан, барыбыт үөртэ. Биһиги биһир дойдуну аахпыт Адыба Андриановка Борисова – Спешцова саха литературатын ара көтөүтүгэ Анта Шапошникова кытары биллэр суруйааччыларбыт айымньыларын Аан дойдун таһымыгар таһаарыска сүткэн-нээх үлэлэрин оңордулар.

Биһиги улууспут бөдөн суруйааччыта Василий Назарович Егоров – Тумарча адыс тохтоло суох үлэстэ, бу сылларга, бөдөн романны, савалам кинигэлэринэн тахтатта. Кинигэни тахтатта баттаһа үлэлээн курдээн иһэллэр – Улдьа Харалы, Павел Федо-

ров – Сомоё, сотору-сотору кинигэ таһаарыттар уонна олоху сүткэтибиттэри иһиллэр. Биһиги улууспут суруйааччылар иһиллэр кэрчигэ, литературабыт туһа диин үлэлэнилэрин ити этэр. Олнук буола туруохтук.

Саха уус-уран литературата төрүттэммитэ 125 сылын бэлиэтиин, арааһа, Саха сирин бүтүүнүк үрдүнэн тэриллэрэ буолдо дии саныбын. Ол күнүгэр – Чурапчы улууун чулууканнаах суруйааччыларын ахтан-санаан ааһык, дьининэн эттэтиинэ, саха норуота төрөөбүт уус-уран литературатын үтүөтүн-өңүтүн санаабыт бу историческай суолталаах кэрчигэтин ис сүрэгинэн ылан бэлиэтиирэ буолдо дии саныбын. Ол дьонунаах дьаһалларга биһиги Чурапчыбыт курдук таһаарыска суруйааччылары бичэрибэ улуус дьон-сэргэтэ туора туруохтара суоҕа диин адыс эрэбин. тоҕо диирэххэ, биһиги саха уус-уран литературатын чулуу айымньыларынан байыппыт эрэ буолбаста, историк Г.П. Васильев, Г.Г. Макаров, В.С. Яковлев – Далан курдук саха классик суруйааччыларын чулууканнаах айымньыларын түһүлүс тахсыскаах сылларга таһаарыска көмүскэспит сулу суолталаах историктар кинигэтигэр турда дии.

Ити курдук, Чурапчы суруйааччыларынан күөн туттабын, кинилэр кырдыктарын өйдүүбүн, кыагым көтүлүүрүнэн көмүскэтибин. Ол – мин Махталым бэлиэтиин буолар.

Оҕолорбут суруйаллар. Суруйааччы Болот Боотур — быйыл үбүлүөйдээх 110 сыла

Чурапчы улууттан бастаах саха норуодунай суруйааччыта буолбут Ады дойдун Улуу сарымтанын дьитылыа, учуутал Василий Сергеевич Соловьев-Болот Боотур муус устар 13 күнүгэр төрөөбүтэ 110 сылын туолар.

Үбүлүөйдээх сылыннан оскуолабытыгар араас дьаһаллар былааннаахтар. Бу туһунан оскуолабыт дириэктэрэ Екатерина Иванова Егорова билкиһирэ:

– Василий Сергеевич Соловьев-Болот Боотур тусла буочардаах ытыктанар суруйааччы буолар. Кини айымньыларын Саха сирин историятын, омух ураты майгытын дириэтиэх, сонундук суруйбутун аадыахха сөп. Суруйааччы үтүө аатын биһиги оскуолабыт 1995 сылтан сүтэр. Олн быйыл оскуолабыт интэр үлэтэ бэлиэ датаа

анаар. Сурун тарзаккинэри сырдатар буоллаахха, ытыктыр кинигэ аатын үйэтигитэ кини үлэти-хамнаһын сырдатар поддастар уһулаан эрэллэр. Кинигэ биллэр айымньыларын аудио устан, улуус дьин кэргэттигэр тардатыахпыт. Оскуолабытыгар «Моя инцидентна в развиги школы» оло ыратын олоххо кинилэригэ туһааннаах бырайыак үлэлиир. Быйыл 6-с кылаас кыагылааһынан тахсан, кинилэр идийэлэринэн «Болот Боотур» скверин төрөппүттэригэр, кэпэтиип, выпускниктар, уолсастыбаннаас коматунэн тутан, муус устар 13 күнүгэр олоххо кинилэргэттээхтэ. Үбүлүөйдээх сылы суруйааччы айымньыларын олохуран, кэпчээрин кыааһа аналлаах театралызованнай туруоруунан түсүтүөхтээхтэ. Олн сыл устата оҕолорбут Болот Боотур саха

литературыгар, историягар киллэрбит сүткэн кылаахтык биллэхтэрэ-көрүөхтэрэ.

Василий Сергеевич Соловьев-Болот Боотур олохун, айар үлэтигэр кинигэни үөртэ, сырдык аатын үйэтигэр кинигэни саха тылын учуутала Елена Гаврильевна Аммосова буолар. Кини Болот Боотур туһунан манньк ураты чаччык саваламтэ:

– Саха норуотун ааспыт олохун дириэтиип ойуулаабыт, холонунан хомоодуук саваламтэнип ымыатын саваламтэтиип туттар биһиги тапталлаах суруйааччыбыт В.С. Соловьев – Болот Боотур айымньыты харыстааһыт экилэһа буллартын бары билэбит. Ол курдук, кини айар үлэтигэр сэрэ айылгытынан боппуруостарын таарылар сүрдээх элбэх ахтыылардаах, дакылааттаах.

2023 сыллаахха Турцияга

олорор сахалар землячестволарын сарымтанып туттулут. Олн этилэринэн, "Саха дьаһалыт бичэргэ үлэстэнип, кулутура уонна бичэргэ санааланып" ассоциацията Саха АССР 100 сылыннан Антэлиа куораттыатык чөлүгэр түһэр саваламтэ акция тэригэн ыппыт уонна Саха Сирин 100 чулуу дьонун аатыттан бэс мастары олохтубут. Ол 100 чулуу дьон ортолоругар биһиги суруйааччыбыт Болот Боотур аата баарынан, олус кээн туттабыт. Олн билкиһир Турцияга Саха сирин чулуу дьонун ааттар аналлаах Алгыс баар эбит.

Болот Боотур төрөөбүтэ 105 сылын туолар үбүлүөйдүн көрсө кини суруйан хаалларбыт рукописатыттан "Саллааттар этибит" диин публицистическай поэматын уонна хэс даахы ахтыыларын туман, бойобуой суолларын кэпсир

кинигэ бэлиэниэн бачаагытэ-тэн таһаарыппыт. 2020 сыл, түмүтүнэн "Саллааттар этибит" поэма "Чолбон" суруйааччы бастык ааттар – 2020 с. "(поэма жанр) бириэмийэ лауреат үрдүк аатын ылбыта. 2021 с. – "Саллааттар этибит" кинигэ "Улуу Кыйаа бастык айымньыта" норуоттар икки ардыларынаах куонкурсука 2 итигэнигэр лауреат үрдүк аатыгар тиксэбитэ.

Ити курдук, буйуун-учуутал Василий Сергеевич Соловьев-Болот Боотур хаалларбыт нэтигэтигэтин биһиги, Хатылы орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ, салгыыр, үйэтигэр ытык илэ-тээхтэ.

Дария Спешцова,
Болот Боотур аатынан
Хатылы орто оскуолатын
7-с кылааһын үөрэнээччитэ,
«Меднаклас» куруйуога.

Сүдүтүк сыаналанар гравюра

Дыллар уонна дьоннор. Арасыйа уонна СӨ норуодунай худуоһунньуга, профессор Афанасий Мунхалов тохсунньу 10 күнүгэр төрөөбүтэ 90 сылын туолла.

Галина НЕУСТРОЕВА

Афанасий Петрович Мунхалов искусство эйгэтигэр худуоһунньук, педагог, салайааччы быһытынан биллэр. Өрөспүүбүлүкэ, Чурапчы улуусун Бочуоттаах олохтооҕо Афанасий Мунхалов тохсунньу 10 күнүгэр 1935 сыллаахха Мэлдьэхси нэһилиэгэр төрөөбүтэ.

Аҕа дойду Улуу сэриитин ыарахан сылларын Мунхаловтар дьинэ кэргэн биһир дойдутаахтарын кытта Кэбээни улуусун Сийтэтэтигэр күүс өтүнэн көһөрүлүбүттэрэ. Биир күн иһигэр Афанасий Петрович ийэтэ уонна адыһы Марфа тэигэ олохтон туорабыттара. Тулааһа хаалбыт Афонаны оҕо дьинэтигэр утаарбыттара.

Кэскиллээх худуоһунньук бастакы профессиональнай үөрүйэхтэрин Дьоккуускайдаагы художественнай училищегэ 1957 сыллаахха интэримитэ. Онтон 1963 с. В. Суриков аатынан Москвадаагы судаа-

рыстыбаннай художественнай институт графической факультетын бүтэрбитэ. Онно профессор Е.А. Кибрик мастарыскайыгар дьарыктаммыта.

Афанасий Мунхалов айар үлэтэ 1960-с сыл бастакы аҕаарыгар саҕаламмыт. Кини онорбут айымньылары кэлин Саха сиригэр ойуулуур-дьүһүннүүр искусствотун классикатынан буолбуттара. Афанасий Петрович Арасыйаа уонна тас дойдуларга ытыллыбыт

уус-уран быыстапкаларга көхтөөхтүк кытара, кини үлэлэрэ үрдүктүк сыаналанара. Мунхалов тус санааларын, олохун үгүс уопутун искусство нөнүөтүрдэн, эстетическэй сыты көрдөрүүнү ситиһэрэ. Худуоһунньук ураты тус истииллээх үлэлэригэр кини майгытын, итэҕэллин, ыллыктаах истилин көрүүххэ сөл. Ону тэнгэ аан дойду дьингээх уобарастарын айарга эр санааларын дьин чаччы көрдөрбүтэ. Кини туһунан үгүстүк сурулла сылдьыбыта. Онон талааннаах киһи-бит үбүлүүдэх сылыгар анаан бүтэһик үлэлэригэр ити хаачыстыбалар чаҕылхайдык көстөлөрүн өссө төгүл санатыахпын баҕарабын.

Сир үрдүгэр киһи айылгыта, кини айылҕаны кытта ситимэ, төрөөбүт дойдутугар, түүлбэтигэр таптала – бу манньк ис хоһоонго худуоһунньук маады төннөр. Кэнники сыллаахы үлэлэригэр элбэх хаачыстыбалар ситимизммиттэр: улахан уус-уран талаан, уйан лирика, муударас, философия уонна эпи-

ческэй далааһын. Мунхалов Аҕа дойду Улуу сэриитин сылларын Хоту көһөрүллүү ыар кэмнэрин этинэн-хаанынан билбитэ. Кини дьон хоргууан, тонгон өлбүтүн, саас сылайбытыгар чугас дьонун, биһир дойдутаахтарын хайдах көмүттэрин, кыйыы туһугар үлэ фронугар сыраларын ууран туран үлэлээбит дьону илэ хараҕынан көрбүтэ. Ол түгүннэри харааста ахтара. Арааһа, ол иһин худуоһунньук Чурапчы алдьархайын тиэмэтигэр кэлин эрэ киллэртээн ааста.

Чурапчы көһөрүтүн туһунан сирэйиһэ дьон ол сыллар эрийин-мунун, хорсун быһыларын көрөллөр. Бу ыарахан тургутууну аһарга норуот өлбөт-сүппэт тыһына, дьон ахсаабат кыһамныта, үтүө санаата көмөлөспүтэ көпсөнэр. Сирэйиһэ үрдүк драматизма айылҕаны кытта ыкса ситимнээх, онно Мунхалов бэйэтэ дьон кэтик өйдүүр – саныыр, олоххо, кэрээ тардыһар күүһэ көстөр. Бу үлэлэр барыта худуоһунньук сөбүлээн туттар тиэхиникэтинэн хара уонна маҕан линогравюранан онгоһуллубут, ол иһин кытаанах, тиймс буолан көстөр.

Киһитэ-сүөһүтэ суох пейзажга худуоһунньук саха сылыгытын, ытык сэргэни, көмүлүүк оһогу, мастары, үйэлээх халлааны, күнү киллэрэр. Бу ытык бэлиэлэр айымньы ис хоһоонун кэнэтэллэр, мифологияны уонна историяны ситимниһэлэр, ол нөнүө уус-уран графика сүрүн өйдөбүллэрэ араас ассоциацияны үөскэтэн, уустук философияны тиздэллэр. «Чурапчы сиригэр уотун туһунан» сирэйиһэ киһи быстыспат сибээһин, хэм-кэрдии, айылҕа быстыспат өрүттэрин, сэрин ынырыктаах издээнин, саха сиригэр тыһыс усулуобуйатын, кыайар – хотор үтүө санаа туруруутун тиздэр.

Афанасий Петрович Мунхалов – Арасыйа графической искусствотун биһир чаҕылхай бэрэстэбинтэ. Кини бастакы П.А.Ойуунускай аатынан өрөспүүбүлүкэтээби судаарыстыбаннай бириэмийэ лауреата (1966), Арасыйа норуодунай худуоһунньуга (1982), норуоттар икки ардыларынаагы быыстапка дипломаһа. Кини үлэлэрэ дойду бөдөг мусойдарыгар – Третьяков галереятыгар, А.С.Пушкин аатынан ойуулуур-дьүһүннүүр искусство судаарыстыбаннай мусойугар, НУУЧА судаарыстыбаннай мусойугар, СӨ национальнай уус-уран мусойугар, Германияда Дрезден харгына галереятыгар, Арасыйа уонна тас дойдулар чааһынай кэлликсийэлэригэр харалла сыталлар. Афанасий Мунхалов – 26 дойду норуоттар икки ардыларынаагы быыстапкаларын кыттылааҕа.

Үлэтэ

- 1963-1968 сс. Дьоккуускайдаагы уус-уран училище преподавателэ.
- 1964 сылтан ССРС Худуоһунньуктарын сойууһун чилиэнэ.
- 1968—1979, 1991—1994 сс. — Саха АССР Худуоһунньуктарын сойууһун бырабыланын бэрэссэдээтэлэ.
- 1998—2001 сс. — Красноярскайдаагы судаарыстыбаннай уус-уран институт Дьоккуускайдаагы филиалын дириэктэрэ.
- 2001 сылтан Арктикадаагы судаарыстыбаннай культуура уонна ускуустуба институтун декана, графика кафедратын профессора.
- 1970 с. - СССР Үрдүкү Сэбиэтин 8-с ыңгырытын дьоккутаата.
- 1975 с. - Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин. 9-с ыңгырытын дьоккутаата.

Наҕараадалара

- П.А.Ойуунускай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ бастакы лауреата (1966);
- РСФСР Үтүөлээх худуоһунньуга (1972);
- РСФСР Норуодунай худуоһунньуга (1982);
- Арасыйа худуоһунньуктарын академиятын үрүн көмүс мэтээлин хаһаайына (2005);
- Арасыйа худуоһунньуктарын академиятын корреспондента-чилиэнэ (2012);
- СӨ Бочуоттаах олохтооҕо.

Кини Саха сиригэр Худуоһунньуктарын сойууһун бырабыланын бэрэссэдээтэлинэн уонна чилиэнинэн, ССРС уонна Саха АССР Үрдүкү Сэбиэтин дьоккутаатынан үлэлээбитэ. Афанасий Петрович педагог быһытынан искусство сайдыытыгар үгүс болҕомтотун уурбута. Дьоккуускайдаагы художественнай училищегэ преподавателинэн таһаарылаахтык үлэлээбитэ. Дьоккуускай куоракка Красноярскайдаагы судаарыстыбаннай институт художественнай филиалын тэрийсиптэ, АГИИК ойуулуур-дьүһүннүүр искусствотун факультетын декана буолбута.

Афанасий Мунхалов 75 сааһыгар да сылдьан, СӨ национальнай уус-уран мусойугар персональнай быыстапкаларым бөлөмниирэ, саҕа гравюраларга үлэлиирэ, устудьуоннары үөрөтөрө.

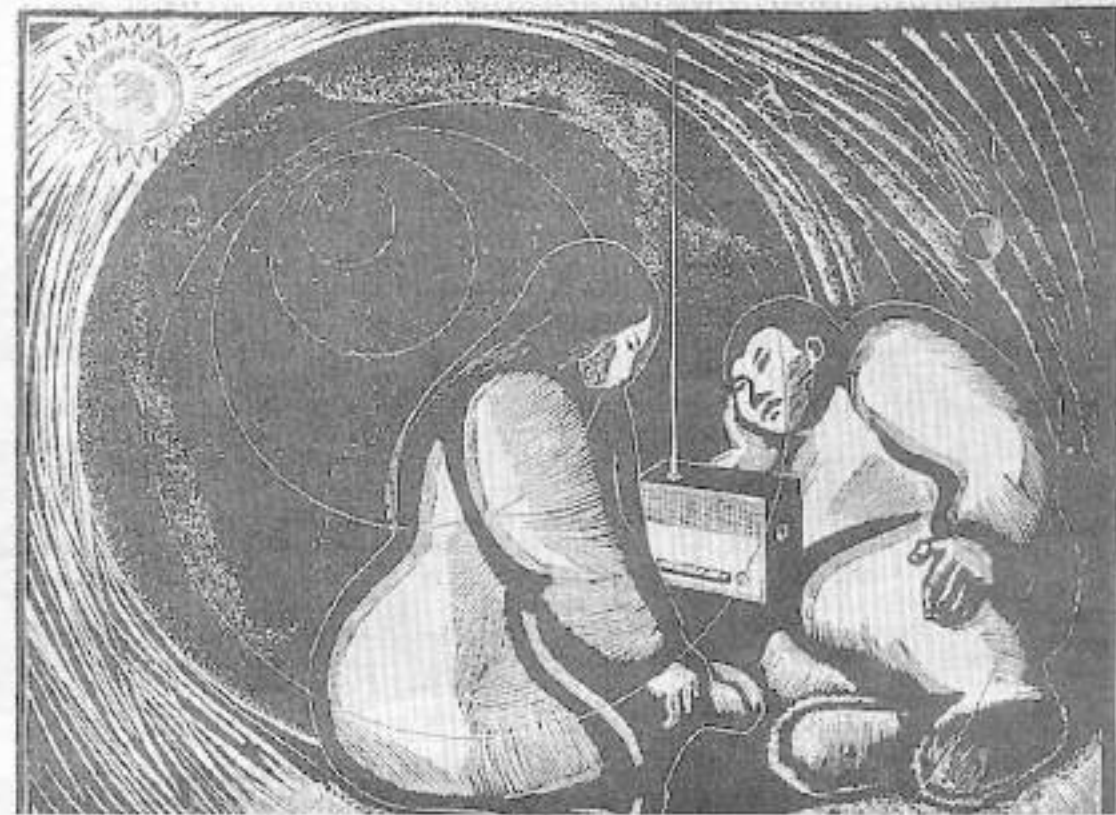
Кини балаһан ыйын 9 күнүгэр 2014 сыллаахха уһун ыарахан ыарыһтан олохтон туораабыта.

Мастарыскайга.

Автопортрет. 2010 с.

«Слушают мир». Из серии «Мой Совершенство». 1965г. Бумага, линогравюра.

Берлингэ тийибит буойун

Кыайы 80 сылын көрсө. Чурапчы хорсун буойуна Гаврил Макаров эрэи энгээринэн тэлбит бойобуой сырытын бу балаһаа аабын.

Наталья ЗАХАРОВА

Ол суостаах сэрини умфбат –
Бийиги тыннаахтар аналымт,
Бал ахсын истинник

ахтылаар –
Геройдуу октубут буойунар.

Ааа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрин хара маннайгы күнүттэн саамай тиһэх күнүгэр диэри, сахалар бары фроннарга, армияларга дойдубут дыйлаатын быһаарар кыргыһыларга хорсундук сэринилэспиттэрэ. Сылан иһилиэгин Улахан Күөлүн “Коммунизм кыһата” холкуостан барыта 50-тан тахса киһи бийиги дьоллоох олохпут иһин сэринилэспиттэрэ, үлэ фронтугар сылдыбыттара. Үгүстэрэ сэрини толоонугар бийиги көнүл, эйэлээх олохпут иһин тыннарар толук уурбуттара. Өстөөх арбаар тийэ сэринилэспит, кыайыны Берлингэ көрсүбүт киһинэн Гаврил Иннокентьевич Макаров буолар. Кини 1910 сыллаахха төрөөбүтэ. Төрөөбүт сирэ – уота – Улахан Күөл Сылдыры алаһа. Бииргэ төрөөбүт 7-лэр этэ. Хабырылла – улаханнара. Икки кыыс, биир уол – саңарды улаатан, үөрэнэн иһэн, сыстыганнаах сэллик ыарыттан утуу-субуу өлбүттэрэ. Аалара Иннокентий Михайлович, ийэлэрэ Варвара Романовна эрдэ өлөн, тулайыа хаалбыттара. Хабырылла бииргэ төрөөбүт балтыларын, кыра кыргыттары: Хоборооһу уонна Маайаны киһи дьон буоллуннар диэн ыалтаһыттарэ биэрбит. Ол курдук, Хобороос Сыланга Суадар Никитиннээххэ, Маайа Кытаанахха Гаврил Ермоласөтөөххэ интиллибиттэрэ. Быраата Николай Иннокентьевич Чурапчытаабы педучилищени бүтэрэн, Булгуннаахха 7 кылаастаах оскулатыгар 1947-1949 сс. учууталлаабыта. Элбэи эрэннэрэр, тэрийэр дьобурдаах, үгүкүүтэ, ырыада талааннаах Николай сэллик ыарыттан эдэр сааһыгар 1950 сыллаахха өлбүтэ.

Хабырылла Кытаанах Наммара үрөбэр Долугурга олохтоох Григорий Семенович Новгородов орто кыһын Балаайаны сөбүлүү көрөн, дурусканан көргөн ылбыта. Эдэр мал Сылдырыга дьонун өгөхтөрүгэр олохсуйбуттара. Хаста да оҕоломмуттара да, оло турбата. Балыһа, эмп-томп да суола. “Коммунизм кыһата” холкуоска киирэн, иккиэн туруу үлэһит дьон холкуос биир бастын үлэһиттэрэ буолбуттара.

От охсооччу быһыытынан Хабырылла тэнгэнэр киһи суоҕа, сарсыарда эрдэт-тэн түүн үс туман

түһүөр диэри, хас эмэ га сири охсоро, кыһынын ыраах сирдэртэн от – мас тизээрэ.

Сут-кураан дыйлар саадаммыттарыгар, тубахтаан, туулаан дьонун, ыалларын быһаабытын дьон-сэргэ махтаһынан ахтара. Майгытынан да сүрдээх сыннааһа, кизн-холку майгылааһа, аыйах саңалааһа, көнө сүрүннээһэ, эппит тылын толоруутаһа, дьонго биир тэг сыһаннаах этэ.

Гаврил Иннокентьевич Ааа дойду сэриитигэр, 1943 сыллаахха бэс ыйын 10 күнүгэр ыңгырылыбыта. Арбаа фронга тийибитэ. 91-с стрелковой полка саппаас чааһыгар түбэһэн, 16-с сапернай биригээдэ састаабыгар киирсэн сэриилэспитэ. Бу полкага өр кэмгэ сулууспалаабыта.

Төрөөбүт алаастарыттан тэйбэтэх, үөрөбө суох, нууччалык биир да тылы билбэт саха уолаттара эрдээх санааларынан, булугас өйдөрүнэн бастын снайпердар, хорсун буойуннар буолан аатырбыттара. “Хабырыллааҕа бэйэтэ толоругас, көнө майгыта, ыраас суобаһа көмөлөстөбө. Эппиттэрин хоту сылдыар буолан хамандыра кинини олус сөбүлүүрүн туһунан, сэрииттэн кэллэһин утаа, кэмчитик да буоллар, көпсирэ. Хамандыра көрөн-истэн, бэйэтэ батыһыннара сылдьан үлэлэтэрин, сэриигэ киирдэхтэринэ, батыһыннаран иддээн,

сир булан өлөрдөн, эбэтэр сытыаран баран ыһымэстэри ыттарарын, үчүгэй киһи түбэһэн, араначчылаан, аһатан-сизтэн тыннаах хаалбытын туһунан көпсирэ”, – диэн ахтан суруйбут педагогическай үлэ бэтэрээнэ Анна Егоровна Гордеева.

Кэлин маннайгы хамандыра кавалерийскай полкага көһөрбүт. Саңа хамандырыгар миннэр атын көрбүт. Агы үчүгэйдик аһатарын, көрөрүн-харайарын иһин хамандырыттан хайданар эбит. Бииргэ сулууспалыы нуучча уолаттара үлэһит, көнө майгылаах, албына суох киһини сөбүлүүллэрэ, үчүгэйдик сыһаннаһаллара, көмөлөһө сатыыллара. Кинилэртэн, эдэркээн уолаттартан сааһынан арым ааа буолан, астарын көрөн, наада буоллаһына, таңастарын абыраһаан тигэн биэрэр, атахтарын таңаһын улларан биэртэлиир эбит. Сэрини толоонугар элбэх хаарыан эрдэ кээн уолаттар октубуттара, кинилэри санааһаһа кэлин уйадыһан ыһара. Гаврил Иннокентьевич көмчи көпсөннээх, сэрингэ сылдыбытын, хайдах сэринилэспитин туһунан мһа-тоҕо көпсөн сылдыбат сэмэй майгылаах киһи этэ. Берлини ыһы туһунан бэйэтэ маннаах көпсөбүтэ баар: “Берлини ыһахпыт утаа, уотунан уһуура олорор уулусса устун хамандырыбын батыһан иһэн көрдөхпүнэ, тула өлбүт дьон, сыт-сымар, көрүөхтэн дуулаан, тыас-уус, снаряд эстиһэ, ыһы-халыы бөҕөтө, нэһилэ куотан этээстээх улахан дьыаһа кирибиппит. Ол дьыаһаххаалаан абыраабыта. Онтон куотан иһэр ыһымэстэри ыһааһабыт, син хас да ыһымэһи өлөрдүбүт, эмискэ баҕайы уу – чуумпу буола түспүтэ. Дьыа үөһэ этээһингэр кирилиннэн тахсан, биир кыбартыра аана аһааһыннан иһирдээ кирибиппит. Биир да киһи баара биллибэт этэ, уу-чуумпу, арай кизн баҕайы хоско кирибиппит – остуолу толору ас бөҕө тардыллыбыт. Ыһымэстэр ситэ аһаабакка, астарын ыһан куоппуттар быһылаах. Бийиги онтон ыһан аһаан, оронго утууан абырамыппыт. Оронго сыппатах, үчүгэйдик аһаабатах ыраппытын, олус сылайыппытын онно эрэ өйдөөбүппүт.

Сарсыарда түннүгүнэн көрбүппүт – сир аайы кыһыл былаах ыйаммыт этэ. Хамандырым: “Победа! Победа!” – дии-дии, миигин кууспута, уураан ылбыта. Иккиэн

ытаспыппыт”. Берлини ыһы иһин сэриилэһии олус суостааһа-суодаллааһа – фашистар күүскэ утарсыбыттара.

Үөһэнэн бийиги самолеттарбыт, алларанан таанкалар өстөөдү утары киирсэллэрэ, катюшалар, пулеметтар, пушкalar тохтоло суох ыталаһыллара. Ити үлүгүрдээх сэрини уотуттан хайдах ордубутун киһи сөҕө саныйар. Гаврил Иннокентьевич хамандыра Москвага кэлэр диэри иддээ сылдыбыт. Москвадан пуойаска уган, кууһан, сыллаан, кэһинилээн атаарбыт. “Нууччалар барахсаттар утарыласпат киһини сөбүлүүллэр. Кинилэр аһынан-харыһыан дьыаһа этэнгэ эргиллибит”, – диэн дьонун өрө тутар майгытынан сылаас тыһынан ахтара. Хорсун буойун “Варшаваны босхолоһун иһин”, “Берлини ыһы иһин” мэтээллэринэн наҕараадаламмыта.

Гаврил Иннокентьевич сэрииттэн 1945 сый күһүөрү эргиллибитэ. Дойдугар кэлээт, холкуоһугар үлэлэбитинэн барбыта. Кыһыннары-сайыннары сүөһү аһылыгын бэлэмнээһингэ сыратын биэрэн үлэлээбитэ. 1964 сыллаахха “Үтүөлээх холкуостаах” аатын ылбыта.

Кэргэнэ Пелагея Григорьевна сааһын тухары холкуос, сол-

хуос үлэтигэр илиитин араарбакка үлэлээбитэ. Сут-кураан, сэрини сылдарыгар ар дьону солбуйан, сийин көнөрбөккө, ырахан үлэһэ кыайы туһугар үлэлээбитэ. Күнгэ түөртэ, ыһах маһынын таһынан, “Газ-генератор” тыраахтарга анаан оттук мас бэлэмнииллэрэ. Ол туһунан тыыл, үлэ бэтэрээнэ Гаврил Николаевич Макаров ахтытыттан билиһиннэрэбин: “Эргэ дьыаһа уонна хотоннору көтүрэн, сааһы быһа үлэлээбиппит, сыра-сылба бөҕө барбыта. Сэл-сэбиргэл сүрдээх мөлтөх этэ. Аһылыкпыт диэн Америка сэллэһиннээ этэ. Бийрдии киһиэхэ сүүстүү грамм быһылааһа. Саас кур тириилэри салааска оҕостон, кур ноһому хаһан илибитинэн бааһынааһа таһарбыт. Ыһы сизэмэтин сордоон-муннаан, эрэй бөһөнө сири булларбыппыт. Сүүрбөччэ буолан үлэлээбиппит. Онно мин эдьийим Үстүүннэ, эбэм Дарыйа, Хабырымыс кэргэнэ Балаайа Арыппаналымын уола бааллара”. Үлэ, тыыл бэтэрээнэ Пелагея Григорьевна “Ааа дойду сэринитин 1941 – 1945 сс. кирибэһиннээх үлэтин иһин” мэтээлинэн наҕараадаламмыта.

Гаврил Иннокентьевич Макаров 1972 сыллаахха ырахан ыарыттан өлбүтэ, оттон кэргэнэ Балаайа 86 сааһыгар, 1994с. бу орто дойдуттан барбыта.

Кинилэр сэрини кэнниттэн кыыстаах уол оҕоломмуттара. Кыыстара Анастасия Гаврильевна үлэ бэтэрээнэ, РФ потребкооперация туйгуна, СӨ эргизини бочуоттаах үлэһитэ, эргизэн айтатигар өр сый үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Билигин Дьоккуускайга бочуоттаах сынныаланна олорор. Уоллара Николай Гаврильевич мэхээнник идэлээх, өр сый бийиги улууспут производственной тэриэлэлэригэр мэхээнниктээбитэ.

Өстөөдү утары Берлин куоракка тийэ сэринилэспит биир дойдутаахпыт Гаврил Иннокентьевич Макаров олохун оҕоло, сизиннэрэ салгыыллар, кини аатын кизн тутта ааттыыллар.

Кэргэннэн Пелагея Григорьевналыын.

КУТУРБАН

Хатылы, Болугур нэһиликтэрин Бочуоттаах олохтооҕо, педагогическай үлэ, тыыл бэтэрээнэ, "Учууталлар учууталлара" бэлиэ хаһаайына

КУРДАРОВА Надежда Семеновна

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Роман Петрович Кугдаровка, оҕолоругар, сизэнэригэр, хос сизэнэригэр, бары аймахтарыгар, чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Хатылы нэһилиэгин дьаһалтата.

Күндү ытыктыыр, саамай чугас эдьийибит

КУРДАРОВА Надежда Семеновна

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, тапталлаах кэргэнигэр, убайытыгар Роман Петровичка, оҕолоругар, сизэнэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Чугас дьонугар Дьячковскайдар, Ушницкайдар, Марковтар, С. Пермяков, Филипповтар.

Ытыктыыр, сүгүрүйэр учууталбыт – педагогическай наука хандьыдаата, ССРС уонна РСФСР үөрэхтээһинин туйгуна, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэхтээһинин үтүөлээх үлэһитэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, "Наһааба үтүөлэрин иһин", "Учууталлар учууталлара", "Методист учуутал", "Саха Өрөспүүбүлүкэтин аҕам саастааҕа" бэлиэ, А.С. Макаренко мэтээлин хаһаайына

КОНДРАТЬЕВ Петр Петрович олохтон

туораабытынан, кэргэнигэр Нелли Николаевна, чугас аймахтарыгар, үөрэллүт оҕолоругар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Сыланг оҕуолатын 1964-1966 сс. ыһуна.

Тапталлаах күндү эдьийибит, үлэ уонна тыыл бэтэрээнэ, Чурапчы улуусун, Хоптоҕо нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, "Үтүө суо-бастаах үлэтин иһин" бэлиэ хаһаайына Мэлдьэкситтэн төрүттээх

ТОЛСТОУХОВА (Корякина) Мария Петровна

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сизэнэригэр, хос сизэнэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Петр Иванович Корякин оҕолоро, сизэнэ, хос сизэнэ.

Чурапчы нэһилиэгин олохтооҕо, күндү бырааттара

МАКАРОВ Иван Васильевич

хомолтолоохтук олохтон туораабытынан, эдьийигэр Галина Васильевна, убайыгар Василий Васильевичка дириг кутурбаммын тиздэбин.

Эдьийдэрэ Мария Парфенова.

Тапталлаах кэргэним, Чакыр нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо,

КИРИЛЛИН Михаил Михайлович

71 сааһыгар ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытын бары билэр дьонугар, доҕотторугар диригник курутууан туран иһитиннэрбит.

Кэргэнэ Анастасия Степановна, кыргыттары Марианна, Дария дьыа кэргэттэрэ.

Ытыктыыр убайыт, үлэ бэтэрээнэ, Чакыр нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, Өрөспүүбүлүкэ тыа хаһаайыстыбатын туйгуна

КИРИЛЛИН Михаил Михайлович

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Анастасия Степановна, кыргыттарыгар Марианна, Дария дьыа кэргэттэригэр, бары чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Александра, Афанасий Кириллиннэр дьыа кэргэттэрэ.

Ытыктыыр быраатым, Чакыр нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо,

КИРИЛЛИН Михаил Михайлович

Өрөспүүбүлүкэ тыа хаһаайыстыбатын туйгуна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Анастасия Степановна, кыргыттарыгар Марианна, Дария дьыа кэргэттэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Мотрена, Петр Илларионовтар.

Чакыр нэһилиэгин олохтооҕо, Өрөспүүбүлүкэ тыа хаһаайыстыбатын туйгуна

КИРИЛЛИН Михаил Михайлович

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Анастасия Степановна, оҕолоругар, быраатыгар Афанасий Михайлович Кириллиннэр, бары чугас аймахтарыгар дириг кутурбаммын тиздэбин.

С.И. Сергеев, И.А. Филиппов.

Тапталлаах уоллара

НАУМОВ Семён Иванович

анал байыаннай элэрээссийэ ытык иэһин төлүү сылдьан олохтон туораабытынан, биригэ үлэлиир кэлиэһэбитигэр – ийэтигэр Милания Николаевна, аҕатыгар Иван Семеновичка, кэргэнигэр, оҕолоругар, чугас аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Дириг орто оҕуолатын, "Ыллык" уһууаан кэлэктииптэрэ, улуустаабы Үөрэх управлениета, үөрэх үлэһитэрин профсоюзунун

кэмитиэтэ.

Күн дьыл туруга

	Эккэ баар хааннаах уу	Арабыт көмөлөһөччүтэ	"Сайсары" дыраамада Уордлаах...	Уста кыра кээмэйэ	Тыаллаах хавар-самыыр
Биригэ сыста, чөмөхтөнө сылдьар	Сүүс кийи сыттыга биир үһү	Төгүл эппиэтэ	...саха	Орто дойдуга тымныы оройугар тахсар	
...дүүгээр сылдьыбат	Тү... тахсыы	...сөкү	Билии...	Хайа да бүтэ-йинэн ингибэт сүөгү	Кизг...эмэи хочо
Булун сирэ	...бэ (батыра аньарга уруктаах төбөлөөх мас абаттар тимир)	Угуһу быһа-рар	Хонук хонон, ...өрөөн аас	Бэттах сыбарыт	...уота
Көтөр	Үөрүйэх	Харыйаны таппары сослут курдук	Ытык	Уөн	...дэбэ
Син элбэх (кэпс.)	...киһи элэйэр, сыа киһи сылайар	Ытык	Уөн	...дэбэ	...уота
Уөн	...дэбэ	Ытык	Уөн	...дэбэ	...уота

«Сканворд» тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 9» ыһылына. Хаһыат 47 нүмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** курууска, Чуораайытта, Изйэ, Суорук, тамаҕар, элэ, уй, Анатолий, булуук, апчаарка, халпырыас, алыас, хараахы, саал, өй, ыарба. **Сытыары:** бочугура, лоп, хоруйу, ыла, кырыа, тыал, ас, кытаҕас, кутан, алчак, уайт, арыы, ода, сизэл, кэлиэкэ, эй, Арда.

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

► Мин, Ньургун Алексеевич Оконешников, 2024 сыл, ахсынньы 5 күнүгэр сааһын ситэ илик Дамир Михайлович Макаровка РФ холубунай кодекс 116 ыст. көрүлүбүт буруйу оҥорбутум. Онон кини төрөппүттэригэр Людмила Семеновна Макарова, Михаил Михайлович Макаровка уонна Дамир Макаровка быраастыы ыналларыгар көрдөһүбүн. Буруйу оҥорбуттун толору билинэбин, кэмсинэбин.

Улуу сонунуларын бу ситимэн киирэн көрүг

инфографика

АВТОНОМНЫЙ ПОЖАРНЫЙ ИЗВЕЩАТЕЛЬ

ЗАЩИТИТ ВАС И ВАШЕ ИМУЩЕСТВО ОТ ПОЖАРА

- ▶ ВНЕШНИЙ КОМПОНЕНТ
- ▶ ПОДАСТ ВНЕШНИЙ ЗВУКОВОЙ СИГНАЛ
- ▶ РАБОТАЕТ НА БИОТЕПЛОТЕ (ТЕПЛОТЕ)
- ▶ НЕ ТРЕБУЕТ ПОДКЛЮЧЕНИЯ К ЭЛЕКТРИЧЕСКОМУ ПИТАНИЮ
- ▶ УСТАНОВИВАЕТСЯ НА ВОЗДУШНО-ЖИДКОСТНОМ РАСТВОРЕ
- ▶ РАБОТАЕТ НА БИОТЕПЛОТЕ (ТЕПЛОТЕ)
- ▶ ПРОДВИНУТА В НАЧАЛО

101

"САНА ОЛОХ"

хаһыат

Кытабынай эрдэсхэр

ГОРЮХОВА

Людмила

Владимировна

Түрүөтүчүлөр: СӨ Ырыыа билиитин туйгуна, ССРС Өрөспүүбүлүкэтин "Санаа Олох" Сударыстыытыгар илгэрлээх тэрийтэти. **Таһаарыыһы:** СӨ "Санаа Олох" ГКУ **Таһаарыыһы адырыһа:** 677000, Дьокуускай к. Орджоникидзе уул. 31, 124 кэб. **телефон:** (411-2) 34-39-17 **e-mail:** sanalooh@mail.ru **Российской Федерации** Россия Федерацията СӨ салалтатыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрациялананан нүмэригэр – ПИ №ТУ/14-00559.

Эрдэсхэр адырыһа: 678670, Чурапчы сэт., Г.П.Иванова, 26 а. **Телефон:** эрдэсхэр – 41-332, оҕолор – 41-265. **E-mail:** sanalooh@mail.ru, sanalooh@mail.ru, telegram: @sanalooh

Аһар сурутар элбик сакка редакция көмөһөтүгэр маалым сөн түбүкөр буолуох. Сурута ыһыаһар чөлүкөр кыраах кыраахтар элбиктөөһүн аһар тус бэйэ сурутар.

Индекс: ПИ964. Бөтөннөс сакка № 1 (11980). Көмөһө 2 бл. Ахсаана 1050. Хаһыат сыаната 24 солк. Хаһыат нэһилиэгэ биригэ: бээтинсэ, тахсар.

Хаһыат 09.01.2025 с. бээтинсэ бэрилиннэ, 10.01.2025 с. таһыа. Дьокуускай к. Вилойскэй переулук, 20 №-дэх дьаһтыгэр, "Ю.А. Гагарин аатынан Дьокуускайдыа Өрөспүүбүлүкэтигэр тираграфия" АУо бээтэтигэр.

@SANAOLOH